

فصل : اول بخش : اول درس : ششم نام طراح : فریده توفیقی	به نام خدا معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش دفتر آموزش متوسطه نظری دبیرخانه راهبری کشوری دین و زندگی محتوای تولیدی گروه دین و زندگی استان تهران	محتوای نوشتاری کتاب دین و زندگی (2) پایه یازدهم (علوم انسانی) سال تحصیلی 1399-1400
---	--	---

عنوان / موضوع : تفکر و اندیشه (پیشوای اسوه)

اهداف یادگیری : هدف کلی: تبیین سیره و روش پیامبر اکرم (ص) و حضرت علی(ع) در حکومت داری.

اهداف رفتاری: از دانش آموز انتظار می رود در پایان این درس بتواند:

- 1- بهترین الگو و اسوه نزد خداوند را بشناسد.
- 2- جنبه ها و ابعاد سیره پیامبر اکرم (ص) را نام ببرد.
- 3- مهمترین ثمره اخوت مسلمانان با یکدیگر را بیان کند.
- 4- یکی از اهداف مهم حکومت الهی رسول خدا(ص) را نام ببرد.
- 5- برنامه ها و اقدامات برای وحدت مسلمانان را توضیح دهد.

نکات مهم درس در قالب جمله های کوتاه به زبان ساده و صریح

- پیامبر اکرم (ص) پس از سیزده سال تلاش برای هدایت مردم مکه، با دعوت مردم مدینه به این شهر هجرت کرد و به فرمان خداوند، حکومت اسلامی را بنا نهاد.
 - لازمه ی الگو قرار دادن پیامبر (ص)، امید به خدا و روز قیامت و یاد کردن بسیار خداست.
 - جنبه ها و ابعاد سیره پیامبر اکرم (ص).
- 1- تلاش برای برقراری عدالت و برابری 2- محبت و مدارا با مردم 3- سخت کوشی و دلسوزی در هدایت مردم 4- مبارزه با فقر و محرومیت 5- ایجاد اخوت اسلامی.

توضیح و آرایه درس:

رسول خدا (ص) اسوه رهبری:

رسول خدا در جایگاه رهبری از سوی خداوند به عنوان الگو و اسوه مومنان معرفی شد:

لقد كان لكم في رسول الله اسوه حسنه لمن كان يرجوا الله و اليوم الاخر و ذكر الله كثيرا

(احزاب - 21)

قطعا برای شما در رسول خدا سرمشق نیکویی است برای کسی که امید دارد به خداوند و روز رستاخیز و خدارا بسیار یاد می کند.

پیام: 1- پیامبر اسلام (ص) الگو و سرمشقی نیکوست 2- بهترین روش تبلیغ, دعوت عملی است (اسوه).

1- تلاش برای برقراری عدالت و برابری:

● یکی از اهداف مهم حکومت الهی رسول خدا (ص) اجرای عدالت بود .

● رسول خدا (ص) با قاطعیت کوشید تا جامعه ی عادلانه ای بنا کند که در آن تبعیض نباشد و همه در برابر قانون الهی یکسان باشند .

● رسول خدا (ص) برای اولین بار در جامعه ی آن روز, برابری همه ی افراد در برابر قانون را اعلام کرد و در برابر تعصبات قومی و قبیله ای ایستاد .

■ اقوام و ملل پیشین بدین سبب دچار سقوط شدند که در اجرای عدالت, تبعیض روا میداشتند, اگر شخصی قدرتمند و صاحب نفوذ از ایشان دزدی میکرد رهایش می کردند و اگر فردی ضعیف دزدی میکرد وی را مجازات می کردند. (رسول خدا ص)

پیام: اجرای عدالت یکی از اهداف بسیار مهم حکومت رسول خدا بود.

2- محبت و مدارا با مردم

● رفتار رسول خدا (ص) با مردم به قدری محبت آمیز بود که مردم، ایشان را پدر مهربان خود میدانستند.

■ بدی های یکدیگر را پیش من بازگو نکنید، زیرا دوست دارم با دلی پاک و خالی از کدورت با شما معاشرت کنم (رسول خدا ص)

پیام: سخن ایشان از مصادیق محبت و مدارای ایشان با مردم است.

3- سخت کوشی و دلسوزی در هدایت مردم

● پیامبر چنان علاقمند به نجات مردم از گمراهی بود که سختی ها و آزار های این راه، هرگز سبب دوری او از مردم نگردید و حتی تلاش کرد کسانی را که با ایشان می جنگیدند را نیز هدایت کند و به سوی حق دعوت نماید.

خطاب خداوند به مسلمانان:

رنج شما برای او سخت و دشوار است و بر (هدایت) شما حریص (به شدت علاقه مند است)
(توبه - 28)

خطاب خداوند به پیامبر:

■ لعلک باخع نفسک الا یكونوا مومنین (شعرا-3)

شاید که جانت را (از شدت اندوه) از شدت اندوه از دست بدهی.

پیام: سخت کوشی و دلسوزی پیامبر در هدایت مردم

فعالیت کلاسی 1

به نظر شما چرا پیامبر تا این اندازه از ایمان نیاوردن برخی مردم اندوهگین می شد؟

پاسخ: زیرا خود پیامبر (ص) نسبت به هدایت مردم دلسوز و مهربان بودند و چون آگاهی کامل بر سرنوشت انسان ها در جهان آخرت داشتند دوست داشتند مردم هدایت شده و نسلی را بعد از خود هدایت کنند تا سرنوشت خوبی داشته باشند.

کلام امام علی(ع) درباره تلاش بی پایان پیامبر (ص):

■ پیامبر طیبی سیار بود، او خود به سراغ مردم می رفت، دارو ها و مرهم هایش را خودش آماده می کرد و ابزار های طبابتش را با خود می برد تا در هر جا که نیاز باشد مرهم بگذارد، بر دل های کور و گوشه های کر و زبان های گنگ، بادارو های خویش، بیماران غفلت زده و سرگشته را درمان می کرد (حضرت علی ع)

پیام: این حدیث بیانگر تلاش بی پایان رسول خدا ص برای هدایت مردم و نمودی از سخت کوشی و دلسوزی های ایشان در هدایت مردم است.

سفارش پیامبر به مسلمانان برای مقابله با متکبران و برخی از برگان قبایل:

اگر کافری در جنگ کشته شد، او را مثله نکنید، کودکان و پیران و زنان را نکشید، حیوانات حلال گوشت را نکشید مگر اینکه برای تغذیه به آن احتیاج داشته باشید. هرگز آب مشرکان را زهر آلود نکنید و مزارع و نخلستان ها را نسوزانید.

4- مبارزه با فقر و محرومیت

● رسول خدا (ص) هم با فقر مبارزه می کرد و به دنبال بنای جامعه ای آباد و دور از محرومیت بود و هم با کوچک شمردن فقیران و بینوایان به مخالفت بر می خواست.

● ایشان از بی کاری بدش می آمد و کسانی را که فقط به عبادت می پرداختند و به کار توجه نمی کردند مذمت می کرد.

■ به من ایمان نیاورده است کسی که شب را با شکم سیر بخوابد و همسایه اش گرسنه باشد.

(رسول خدا ص)

پیام: بیانگر مبارزه ی با فقر و محرومیت.

5- ایجاد اخوت اسلامی

● رسول خدا(ص) با ارزش های جاهلی مبارزه کرد و سنت های غلط جاهلی را باطل کرد و ملاک برتری را تقوای انسان ها اعلام کرد.

■ یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوبا و قبایل لتعارفوا ان تکرهکم عند الله اتقاکم ان الله علیم خبیر (حجرات-13)

ای مردم همانا شما را از یک مرد و یک زن آفریدیم و شما را اقوام و قبیله ها قرار دادیم تا با یک دیگر انس و آشنایی یابید. بی گمان گرامی ترین شما نزد خدا با تقوا ترین شماست همانا که خداوند دانای آگاه است.

پیام: 1- ملاک برتری اسلام تقوا است - 2- دلیل ایجاد قبایل و اقوام مختلف انس و آشنایی با یکدیگر است.

● پیامبر (ص) در مدینه حکومت اسلامی را بنا نهادند و توجه ایشان به شخصیت های غیر عرب چون سلمان از ایران و بلال از حبشه به ملاک ایمان و تقوا بود.

● مهم ترین ثمره ی اخوت مسلمانان با یکدیگر به وجود آمدن قدرت بزرگی بود که زورگویان و مخالفان با اسلام را از تجاوز به حقوق ملت های مسلمان باز می دارد و فرصت پیشرفت مسلمانان را فراهم می کند .

● دعوت مسلمانان توسط یکی از علما(امام خمینی) به وحدت و بازداشتن از اختلافات.

برنامه ای برای وحدت مسلمانان

اقدامات در جهت گسترش وحدت در جامعه

1- دور ندانستن خود از سایر مسلمانان و تلاش در جهت پیشرفت جهان اسلام و پیروزی و سربلندی مسلمانان.

■ من اصبح و لم یهتم بامور المسلمین فلیس بمسلم .

کسی که صبح کند و در اندیشه ی رسیدگی به سایر مسلمانان نباشد مسلمان نیست .
(پیامبر گرامی ص)

2- خودداری کردن از اهانت و توهین به مقدسات سایر مسلمانان .

3- دفاع از مظلومان در تمام نقاط جهان و کوشش برای رهایی آنان از ظلم.

■ هر کس فریاد دادخواهی مظلومی را که از مسلمانان یاری می طلبد بشنود، اما به یاری آن مظلوم بر نخیزد، مسلمان نیست .

(رسول خدا ص .)

پیام دو حدیث: بیانگر وحدت و هماهنگی میان مسلمانان.

4- ارتقا بخشیدن به اعتقادات با دانش و استدلال در جهت سخن گفتن با مسلمانان دیگر بر اساس معرفت و استدلال.

فعالیت کلاسی 2

به نظر شما ما برای شناخت بیشتر معارف قرآن و تقویت اعتقادات خود، باید چه برنامه ای برای خود تنظیم کند؟

پاسخ:

1- مطالعه تفاسیر قرآن و بررسی آیات در سخنان اهل بیت (ع).

2- مطالعه پیرامون تاریخ اسلام و زندگی اهل بیت (ع).

3 - اسوه قرار دادن آن ها و به کار گیری دستورات آن بزرگواران.

5- شناسایی کسانی که به ظاهر خود را مسلمان می دانند و با دشمنان اسلام دوستی می ورزند.

آیات , احادیث , اندیشه و تحقیق و فعالیت های کلاسی .

■ لقد کان لکم فی رسول الله اسوه حسنه لمن کان یرجو الله والیوم الآخر و ذکر الله کثیرا (احزاب- 21)

پیام: پیامبر اسلام (ص) الگو و سرر مشقی نیکوست_ بهترین روش تبلیغ , دعوت عملی است (اسوه).

■ لعلک باخع نفسک الا یرجونوا مومنین (شعرا-3)

پیام: سخت کوشی و دلسوزی پیامبر در هدایت مردم

■ یا ایها الناس انا خلقناکم من زکر و انثی و جعلناکم شعوبا و قبایل لتعارفوا ان تکرمکم عند الله اتقاکم ان الله علیم خبیر (حجرات-13)

پیام: ملاک برتری اسلام تقوا است - دلیل ایجاد قبایل و اقوام مختلف انس و آشنایی با یکدیگر است

- اقوام و ملل پیشین بدین سبب دچار سقوط شدند که در اجرای عدالت، تبعیض روا میداشتند، اگر شخصی قدرتمند و صاحب نفوذ از ایشان دزدی میکرد رهایش می کردند و اگر فردی ضعیف دزدی میکرد وی را مجازات می کردند. (رسول خدا ص)
پیام: اجرای عدالت یکی از اهداف بسیار مهم حکومت رسول خدا بود.
- بدی های یکدیگر را پیش من بازگو نکنید، زیرا دوست دارم با دلی پاک و خالی از کدورت با شما معاشرت کنم (رسول خدا ص)
پیام: سخن ایشان از مصادیق محبت و مدارای ایشان با مردم است.
- پیامبر طبیعی سیار بود، او خود به سراغ مردم می رفت، دارو ها و مرهم هایش را خودش آماده می کرد و ابزار های طبابتش را با خود می برد تا در هر جا که نیاز باشد مرهم بگذارد، بر دل های کور و گوشه های کر و زبان های گنگ، بادارو های خویش، بیماران غفلت زده و سرگشته را درمان می کرد (حضرت علی ع)
پیام: این حدیث بیانگر تلاش بی پایان رسول خدا ص برای هدایت مردم و نمودی از سخت کوشی و دلسوزی های ایشان در هدایت مردم است.
- به من ایمان نیاورده است کسی که شب را با شکم سیر بخوابد و همسایه اش گرسنه باشد.
(رسول خدا ص)
پیام: بیانگر مبارزه ی با فقر و محرومیت.
- من اصبح و لم یهتم بامور المسلمین فلیس بمسلم .
کسی که صبح کند و در اندیشه ی رسیدگی به سایر مسلمانان نباشد مسلمان نیست .
(پیامبر گرامی ص)
- هر کس فریاد دادخواهی مظلومی را که از مسلمانان یاری می طلبد بشنود، اما به یاری آن مظلوم بر نخیزد، مسلمان نیست .
(رسول خدا ص)
پیام دو حدیث: بیانگر وحدت و هماهنگی میان مسلمانان.

پاسخ سؤالات اندیشه و تحقیق و فعالیت های کتاب:

فعالیت کلاسی 1 صفحه 71

به نظر شما چرا پیامبر تا این اندازه از ایمان نیاوردن برخی مردم اندوهگین می شد؟

پاسخ: زیرا خود پیامبر (ص) نسبت به هدایت مردم دلسوز و مهربان بودند و چون آگاهی کامل بر سرنوشت انسان ها در جهان آخرت داشتند دوست داشتند مردم هدایت شده و نسلی را بعد از خود هدایت کنند تا سرنوشت خوبی داشته باشند.

فعالیت کلاسی 2 صفحه 76

به نظر شما ما برای شناخت بیشتر معارف قرآن و تقویت اعتقادات خود، باید چه برنامه ای برای خود تنظیم کند؟

پاسخ: 1- مطالعه تفاسیر قرآن و بررسی آیات در سخنان اهل بیت (ع)

2- مطالعه پیرامون تاریخ اسلام و زندگی اهل بیت (ع)

3- اسوه قرار دادن آن ها و به کار گیری دستورات آن بزرگواران.

سؤالات امتحانی پر تکرار:

الف) آیات و روایات:

1- با توجه به آیه شریفه لقد کان فی رسول الله اسوه حسنه لمن کان یرجوا الله و الیوم الآخر و ذکر الله کثیرا خداوند چه کسی را به عنوان الگو و اسوه معرفی می کند؟

2- آیه لعلک باخ نفسک الا یكونوا مومنین را ترجمه کنید و این آیه درباره چیست؟

3- مفهوم آیه شریفه یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوبا و قبایل لتعارفوا ان اکرمکم عند الله اتقاکم ان الله علیم خبیر چیست؟

ب) درستی یا نادرستی عبارات زیر را با (ص یا غ) مشخص کنید.

- 4- پیامبر اکرم (ص) پس از 23 سال تلاش برای هدایت مردم مکه، با دعوت مردم مدینه به آنجا هجرت کرد.
- 5- یکی از اهداف مهم حکومت الهی رسول خدا(ص) اجرای عدالت بود و ایشان در این مورد با قاطعیت عمل کرد
- 6- رفتار رسول خدا با مردم به قدری محبت آمیز بود که مردم ایشان را رهبر خود می دانستند.
- 7- رسول خدا(ص) برای اولین بار در جامعه آن روز برابری همه ی افراد در برابر قانون را اعلام کرد

ج) جملات زیر را با کلمات مناسب تکمیل کنید

- 8- حکومت پیامبر در مدینه به تدریج گسترش یافت و در مدت سراسر شبه جزیره عربستان را فرا گرفت.
- 9- خداوند در باره ی دلسوزی پیامبر در هدایت مردم می فرماید رنج شما برای او سخت تر و دشوار است و بر هدایت شما است.
- 10- رسول خدا (ص) در حکومت اسلامی را بنا کرد.
- 11- اعتقادات خود را با و ارتقا ببخشیم .

و) سوالات چهار گزینه ای

- 12- آیه شریفی لعلک باخع نفسک الا یكون المومنین اشاره به کدام ویژگی پیامبر اکرم دارد؟

الف) محبت و احترام به به مردم

ب) اجرای عدالت و برادری اسلامی

ج) توجه به فقیران و محرومان

د) سخت کوشی و دلسوزی در هدایت مردم

13- تعبیر طبیب سیار برای پیامبر که امام علی(ع) در نهج البلاغه آن را به کار می برد موید کدام ویژگی رهبری آن بزرگوار است؟

الف) سخت کوشی و دلسوزی در هدایت مردم

ب) اجرای عدالت در همه ی ابعاد آن

ج) محبت و احترام و مدارا با مردم

د) توجه به فقیران و محرومان در همه حال

14- خداوند در خصوص کدام موضوع به پیامبر خویش فرمود شاید که جانت را از دست بدهی و علت چیست؟

الف) از این که برخی ایمان نمی آورند- شدت اندوه

ب) از این که برخی ایمان نمیآورند- صبر و تحمل

ج) سران قریش او را ساحر می خواندند- شدت اندوه

د) سران قریش او را ساحر می خواندند- صبر و تحمل

15- آیه 128 سوره توبه میفرماید که چه چیز مسلمانان برای پیامبر (ص) سخت و دشوار است و ایشان نسبت به کدام مساله حریص و به شدت علاقه مند بود؟

الف) گمراهی - اقامه عدل

ب) رنج - اقامه عدل

ج) گمراهی - هدایت مردم

د) رنج - هدایت مردم

ه) سوالات کوتاه

16- مهم ترین ثمره اخوت مسلمانان با یکدیگر چه بود؟

17- طبق فرمایش رسول خدا(ص) علت اینکه اقوام و ملل پیشین دچار سقوط شدند چیست؟

18- پیامبر اکرم (ص) در تقسیم بیت المال چگونه عمل می کرد؟

19- روش کسانی که به ظاهر خود را مسلمان می نامند ولی با دشمنان اسلام دوستی می ورزند چگونه است؟

ز) سوالات تشریحی

- 20- ابعاد و ویژگی های رهبری پیامبر اکرم (ص) را بنویسید. (ذکر 4 مورد)
- 21- از ویژگی های سیره پیامبر اکرم در رهبری جامعه مبارزه با فقر و محرومیت را توضیح دهید.
- 22- پیامبر اکرم (ص) در مقابل متجاوزان به حقوق ایشان و دیگران چه روشی پیش می گرفتند؟
- 23- دو مورد از برنامه ها برای وحدت مسلمانان را نام ببرید و یک مورد را به دلخواه توضیح دهید .

پاسخ نامه سوالات :

الف) آیات و روایات:

- 1- رسول خدا (ص) به عنوان الگو و اسوه نیکو
- 2- ترجمه آیه: شاید که جانت را از شدت اندوه از دست بدهی از این که مشرکان ایمان نمی آورند. آیه در مورد سخت کوشی و دلسوزی پیامبر در هدایت مردم است .
- 3- ملاک برتری اسلام تقوا است و دلیل قرار دادن قبایل و اقوام مختلف انس و آشنایی با یکدیگر است.

ب) درست و نادرست:

- 4- غ 5- ص 6- غ 7- ص

ج) تکمیل جملات :

- 8- ده سال
- 9- حریص
- 10- مدینه
- 11- با دانش و استدلال
- و) سوالات چهارگزینه ای:

- 12- د 13_ الف 14- ج 15- د

ه) سوالات کوتاه:

16- به وجود آمدن قدرت بزرگی است که زورگویان و مخالفان با اسلام را از تجاوز به حقوق ملت های مسلمان باز می دارد و فرصت پیشرفت مسلمانان را فراهم میکند .

17- که در اجرای عدالت تبعیض روا می داشتند .

18- آن حضرت در آمد بیت المال را میان مسلمانان به تساوی تقسیم می کرد و فرقی میان عرب و غیر عرب نمی گذاشت .

19- که دشمنان اسلام را دوست بدارند و برخی مسلمانان را دشمن معرفی می کنند.

20- تلاش برای برقراری عدالت و برابری 2- محبت و مدا را با مردم 3- سخت کوشی و دلسوزی در هدایت مردم 4- مبارزه با فقر و محرومیت 5- ایجاد اخوت اسلامی.

21- رسول خدا (ص) هم با فقر مبارزه می کرد و به دنبال بنای جامعه ای آباد و دور از محرومیت بود و هم با کوچک شمردن فقیران و بی نوایان با مخالفت بر می خواست مردم را به کار و فعالیت تشویق می کرد از بیکاری بدش می آمد و کسانی را که فقط به عبادت می پرداختند و به کار توجه نمی کردند سرزنش میکرد . به فقیران احترام می گذاشت و نمی گذاشت به خاطر فقر مورد بی توجهی قرار گیرند . ثروت را ملاک برتری نمی دانست بافقیران صمیمانه گفت و گو می کرد.

22- با همه ی بردباری و ملایمتی که در برابر پایمال حق شخصی خود داشت در برابر نادیده گرفتن حقوق افراد جامعه می ایستاد و کوتاه نمی آمد و متجاوزین به حقوق مردم را در هر موقعیت و مقامی که بودند مجازات می کرد.

23- 1- دور ندانستن خود از مسلمانان برای پیشرفت جهان 2- خودداری از توهین به مقدسات سایر مسلمانان . 2- توضیح: کسانی که می خواهند مسلمانان را با هم دشمن کنند با استفاده از همین توهین ها، بذر دشمنی را میان مسلمانان می کارند و در موقع مناسب محصول آن را درو می کنند تا به هدف خود برسند.

معنای واژگان :

- 1- اسوه : سرمشق
- 2- اخوت : برادری
- 3- مثله کردن : تکه تکه کردن

تصاویر

- 1- تصویر تلاش برای برقراری عدالت و برابر
- 2- تصویر 2- پیشوای اسوه حضرت محمد (ص)

ارجاعات :

- 1- قرآن کریم.
- 2- نهج البلاغه.
- 3- کتب درسی دین و زندگی یازدهم انسانی و مشترک ؛ چاپ 1399.
- 4- اصول کافی .
- 5- صحیفه امام خمینی (ره).